

Sygnatura akt II C 249/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2018 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi- Widzewa w Łodzi II Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący SSR K. T.

Protokolant st. sekr. sąd. M. R.

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 lipca 2018 roku w Ł.

sprawy z powództwa D. B. (1) i W. B.

przeciwko D. B. (2)

o zachówek

1. zasądza od pozwanej na rzecz każdego z powodów kwoty po (...) (dwadzieścia siedem tysięcy sześćset jedenaście) złotych z odsetkami: ustawowymi od dnia 16 maja 2015 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty;
2. oddala powództwo w pozostałej części;
3. zasądza od każdego z powodów na rzecz pozwanej kwoty po 698 (sześćset dziewięćdziesiąt osiem) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;
4. zasądza od pozwanej na rzecz każdego z powodów kwoty po 2096 (dwa tysiące dziewięćdziesiąt sześć) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;
5. przyznaje adwokatowi M. F. i nakazuje wypłacić z środków Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego dla Łodzi- Widzewa w Łodzi, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu każdemu z powodów, kwoty po 856 (osiemset pięćdziesiąt sześć) złotych;
6. obciąża, tytułem tymczasowo wyłożonych wydatków oraz opłat sądowych od pozwu, których nie mieli obowiązku uiścić powodowie, na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego dla Łodzi- Widzewa w Łodzi:
 - a) każdego z powodów kwotami po (...),99 (tysiąc trzysta osiemdziesiąt pięć 99/100) złotych, które ściągnąć z roszczeń zasądzonych w punkcie 1. wyroku;
 - b) pozwaną kwotą łączną (...) (sześć tysięcy siedemset osiemdziesiąt sześć) złotych.

Sygnatura akt II C 249/15

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym 24 lutego 2015 roku, małoletni D. B. (1) i W. B. domagali się zasądzenia od D. B. (2) kwot po 38888 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia powództwa tytułem zachowku po A. B.. D. B. (1) osiągnął pełnoletniość 3 grudnia 2015 roku.

(pozew k. 2, 3)

Postanowieniem z 1 kwietnia 2015 roku zwolniono powodów od opłaty sądowej od pozwu w całości oraz ustanowiono dla nich pełnomocnika z urzędu w osobie adwokata.

(postanowienie k. 16)

Pozwanej doręczono odpis pozwu 15 maja 2015 roku. W odpowiedzi na pozew, pozwana reprezentowana przez pełnomocnika z wyboru w osobie adwokata wniosła o oddalenie powództwa. Zarzucono, że A. B. w chwili śmierci nie był współwłaścicielem nieruchomości, w oparciu o które ustalono w pozwie należne zachowki, gdyż w wyniku działu spadku po ojcu A. B. wyzbył się swych udziałów w nieruchomościach na rzecz swojej matki- pozwanej.

(dowód doręczenia k. 23, odpowiedź na pozew k. 24, 25, pełnomocnictwo k. 26)

W piśmie z 26 kwietnia 2017 roku pełnomocnik pozwanej podniósł zarzut sprzeczności żądania pozwu z zasadami współzycia społecznego twierdząc, że jeszcze za życia spadkodawcy powodowie nie utrzymywali kontaktów ze spadkodawcą, a po jego śmierci nie utrzymują kontaktów z pozwaną (babką powodów).

(pismo k. 82)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadek po F. B. zmarłym 7 lipca 2009 roku na podstawie ustawy nabyli: żona D. B. (2), córka M. K. i synowie: J. B. i A. B. po 1/4 części każde z nich.

(postanowienie k. 28)

Postanowieniem z 24 maja 2011 roku dokonany został sądowy dział spadku po F. B.. Ustalono, że w skład spadku po nim wchodziły udziały 1/2 w: spółdzielczym prawie do lokalu mieszkalnego w Ł. przy ul. (...), własności nieruchomości przy ul. (...) oraz w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości przy ul. (...) wraz z udziałem 1/2 we własności budynku w postaci zakładu kamieniarskiego. Wielkość udziału (1/2) w powyższych składnikach wynika z faktu objęcia tych składników wspólnością ustawową majątkową małżeńską, łączącą F. i D. małż. B.. Cały majątek został przyznany D. B. (2) bez spłat na rzecz pozostałych spadkobierców; A. B. zrzekł się spłaty od D. B. (2).

(postanowienie k. 2, akty notarialne k. 83- 90, niesporne k. 78)

A. B. zmarł 4 kwietnia 2013 roku, jako rozwiedziony, miał troje dzieci: powodów oraz małoletnią Z.. Nikt nie odrzucił spadku po nim, nie zrzekał się dziedziczenia, ani nie został wydziedziczony lub uznany za niegodnego dziedziczenia.

(odpis aktu zgonu k. 71, niesporne k. 47)

W skład spadku po A. B. wchodził wyłącznie samochód k. o wartości 8000 zł, który otrzymali ze spadku powodowie.

(niesporne k. 58, 80, 236 i 241)

Wartość spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego w Ł. przy ul. (...) wynosi 198000 zł, nieruchomości przy ul. (...) 682000 zł, zaś użytkowania wieczystego nieruchomości przy ul. (...) wraz prawem własności budynku w postaci zakładu kamieniarskiego 194000 zł.

(opinia biegłego pisemna podstawowa k. 102- 209, pisemna uzupełniająca k. 219- 222 i ustna uzupełniająca k. 237)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w części.

Zgodnie z treścią art. 991 § 1 kc zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawnionym jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony

jest małoletni- dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału. Jak wynika natomiast z § 2 tego przepisu, jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Jak z kolei stanowi art. 1000§1 kc, jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego zachowku od spadkobiercy, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Do spadku dolicza się wszystkie darowizny z wyjątkiem tych wskazanych w art. 994§1 kc, a więc dolicza się m.in. darowizny dokonane nie dawniej, niż 10 lat przed otwarciem spadku na rzecz osoby, która nie jest uprawniona do zachowku (uprawnienie do zachowku ustala się przy tym dla konkretnego stanu faktycznego, tj. przy uwzględnieniu osób, które dziedziczą w konkretnym wypadku po spadkodawcy, nie zaś osoby, którym teoretycznie przysługuje zachówek, tj. określone w art. 991§1 kc). Należy w tym miejscu, przed dokonaniem obliczenia zachowku, odnieść się do zarzutu strony pozwanej, iż zrzeczenie się spłaty przez A. B. należnej od pozwanej w związku z działem spadku po F. B. nie stanowiło darowizny. W ocenie Sądu jest to stanowisko niesłuszne. Kodeks cywilny posługuje się pojęciem darowizny m.in. w przepisach o zachowku i przepisach regulujących umowę darowizny (art. 888 i nast.). Należy zatem przyjąć, iż pojęcie darowizny, skoro jeden akt posługuje się tym samym pojęciem, musi być rozumiane w jednakowy sposób, niezależnie od tego, z jaką instytucją prawa cywilnego uregulowaną w Kodeksie cywilnym jest związana. Darowizna w rozumieniu art. 888§ kc to każde bezpłatne świadczenie dokonane przez darczyńcę kosztem jego majątku na rzecz obdarowanego, zwiększające albo nie uszczuplające jego majątku. Wynika to i z samego brzmienia art. 888§1 kc ale także orzecznictwa i doktryny wypracowanej na gruncie tego przepisu, definiującej darowiznę. Zrzeczenie się przez A. B. spłaty należnej mu od pozwanej z udziałów 1/4 we wskazanych wyżej składnikach to zatem darowizna w powyższym przedstawionym rozumieniu. Spadkodawca zrzekł się bowiem kosztem swojego majątku przysługującej mu od pozwanej wierzytelności, co doprowadziło do nieuszcuplenia majątku pozwanej, do którego winno dojść w drodze spłaty.

Przechodząc do wyliczenia zachowku należnego każdemu z powodów należy wskazać, że po pierwsze konieczne jest ustalenie substratu zachowku, tj. wartości czynnej. Sąd ustalił, że w skład spadku wchodził samochód o wartości 8000 zł, a nadto darowizna podlegająca doliczeniu w postaci zrzeczenia się spłaty, przy czym jej wysokość to 1342500 zł. Wynika to następującego wyliczenia. Suma wartości składników wchodzących w skład majątku wspólnego F. i D. małż. B. to 107400 zł ((...)+ (...)+ (...)). Udział F. B. to 1/2, zatem wartość majątku spadkowego po nim to 537000 zł ((...)). Udział A. B. w spadku wyniósł 1/4, a więc odpowiadał wartości 134250 zł i taka jest wartość darowizny dokonanej na rzecz pozwanej (podlega ona doliczeniu w świetle przytoczonego wyżej art. 994§1 kc). Zatem substrat zachowku wynosi 142250 zł ((...)+ 8000). Następnie, skoro jest 3 spadkobierców, należy pomnożyć to przez 1/3, co daje 47416,66 zł, wreszcie przez 2/3 (powodowie byli małoletni w chwili otwarcia spadku), co daje 31611 zł. Skoro powodowie otrzymali ze spadku wartość 8000 zł (samochód), należy pomniejszyć każdemu z nich kwotę (...) o 4000 zł, co daje 27611 zł.

Co do zarzutu naruszenia art. 5 kc. Zgodnie z art. 5 kc, nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno- gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. Sprzeczność z zasadami współżycia społecznego zachodzi tylko wówczas, gdy w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiało być ocenione negatywnie. Jak się przyjmuje w orzecznictwie i doktrynie, z uwagi na charakter zachowku pozbawienie uprawnionego zachowku na podstawie art. 5 kc może sankcjonować wyłącznie rażące przypadki nadużycia tego prawa. Doniosłość skutków związanych z pozbawieniem prawa do zachowku uzasadnia przyjęcie, że postępowanie uprawnionych do zachowku musi być rażąco naganne oraz cechować się złą wolą po ich stronie. Pozwana, mimo podniesienia zarzutu naruszenia art. 5 kc nie udowodniła go, pozostając przy (gołosłownych wobec tego) twierdzeniach. Sąd może co prawda uznać twierdzenia, co do których nie wypowiedziała się strona przeciwna, za przyznane (art. 230 kpc), ale czyni to mając na uwadze wyniki całej rozprawy. Biorąc pod uwagę rodzaj i charakter zarzutu nie było podstaw- nawet mimo nieodniesienia się przez powodów do omawianego zarzutu- do uznania twierdzeń, w oparciu o które sformułowano zarzut (k.

82), jako przyznane. Należy zauważyć, że nawet przyjęcie tych twierdzeń jako ustalenia faktyczne nie byłyby one wystarczające dla zastosowania art. 5 kc a to dlatego, że bez wyjaśnienia przyczyn twierdzonego przez pozwaną nieutrzymywania kontaktów przez powodów ze spadkodawcą, a następnie z powódka, nie jest możliwe przyjęcia naruszenia zasad współżycia społecznego, zwłaszcza, że powódka nadal a powód do 2015 roku, a więc jeszcze 2 lata po śmierci spadkodawcy byli małoletni, a więc możliwość samodzielnego decydowania i realizowania kontaktów z innymi osobami była znacznie ograniczona.

Sąd uznał zawarcie ugody na warunkach proponowanych na rozprawie 4 lipca 2018 roku (k. 252) za niedopuszczalną na podstawie art. 203§4 w zw. z 223§1 kpc. W ocenie Sądu możliwe jest takie uznanie jeszcze przed zawarciem ugody. W ocenie Sądu kwestia konieczności wyrażenia zgody na zawarcie ugody w imieniu małoletniej ze strony sądu rodzinnego jest odrębna od badania dopuszczalności ugody w procesie, co wynika wprost z ww przepisów. Mając na uwadze propozycję ugody (zapłata na rzecz każdego z powodów kwot po 23500 zł oraz z drugiej strony ustaloną przez Sąd wysokość zachowku (27611 zł), ugoda w świetle art. 203§4 kpc naruszałaby interes małoletniej powódki.

Odnosząc się do opinii biegłego, zarzuty zostały podniesione wyłącznie przez pozwaną i wyjaśnione w ustnej opinii biegłego złożonej na rozprawie 28 marca 2018 roku (k. 236- 238). Na skutek wniosku złożonego na tej rozprawie, zarządzeniem z 18 kwietnia 2018 roku zakresłono pełnomocnikowi powódki termin 2 tygodnie na złożenie pisma przygotowawczego obejmującego ewentualny wniosek o innego biegłego z zakresu wyceny nieruchomości pod rygorem jego pominięcia (k. 243). Wniosek o przedłużenie tego terminu z uwagi na trwające rozmowy co do ugody (k. 246) nie został uwzględniony, gdyż nie jest to okoliczność uzasadniająca przedłużenie terminu.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481§1 kc. Należność stała się wymagalna dopiero w dniu następnym po doręczeniu pozwanej odpisu pozwu, skoro wcześniej pozwana nie była wzywana do zapłaty (art. 455 kc). Skoro pozew został doręczony pozwanej w dniu 15 maja 2015 roku (k. 23), odsetki należało zasądzić od dnia 16 maja 2018 roku do dnia zapłaty. Wobec tego, że od 1 stycznia 2016 roku wyodrębnione zostały odsetki ustawowe za opóźnienie, Sąd dokonał stosownego rozdzielenia odsetek przed i od powyższej daty.

O kosztach procesu orzeczono stosownie do wyniku procesu, rozdzielając je stosunkowo (art. 100 zd. 1 kpc). Należy zwrócić uwagę, że w sprawie miało miejsce współuczestnictwo formalne po stronie powodów, zatem koszty należało rozliczyć pomiędzy pozwaną a każdym z powodów odrębnie. Nadto koszty objęły: koszty procesu, koszty sądowe oraz koszty pomocy prawnej udzielonej każdemu z powodów z urzędu, jako że te ostatnie podlegają odrębnemu sposobowi ich rozliczania. Każdy z powodów wygrał sprawę w 71% (stosunek kwot zasądzonych do żądanych).

Jeżeli chodzi o koszty sądowe to w przypadku każdego z 2 roszczeń wyniosły one po 4778,99 zł (po 1945 zł tytułem opłaty od każdego z żądań oraz po 1/2 łącznie wyłożonych wydatków przez Skarb Państwa, tj. po 1/2 x 5667,99 zł, co daje po 2833,99 zł). Biorąc pod uwagę wynik procesu, należało obciążyć pozwaną kwotą łączną 6786 zł (2 x 3393 zł) oraz każdego z powodów kwotami po 1385,99 zł (art. 83 ust. 2 w zw. z art. 113 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 100 zd. 1 kpc).

Ponieważ powodowie byli reprezentowani przez pełnomocnika z urzędu, któremu niezależnie od wyniku procesu należne jest wynagrodzenie w pełnej wysokości (wynik procesu jedynie determinuje, czy koszty pomocy prawnej ponosi Skarb Państwa, czy strona przeciwna), zaś pozwana była reprezentowana przez pełnomocnika z wyboru (zatem należy jej się zwrot takiej części poniesionych kosztów, w jakiej wygrała proces), należało do tej sytuacji dostosować sposób rozstrzygnięcia o kosztach poniesionych przez pozwaną oraz o kosztach pomocy prawnej. Zatem w zakresie, w jakim koszty pomocy prawnej udzielonej z urzędu winna ponieść pozwana, należało całą tę część zasądzić od pozwanej na rzecz każdego z powodów (jest to kwota, z której sumę należnego wynagrodzenia ściąga pełnomocnik z urzędu-art. 122§1 kpc) i odrębnie zasądzić od powodów na rzecz pozwanej należną pozwanej część poniesionych kosztów, nie zaś- jak w sytuacji standardowej- sumować koszty obu stron i następnie orzekać która strona ma zwrócić jakie koszty, stosownie do wyniku postępowania. Dodatkowo część kosztów pomocy prawnej, jaka nie obciąża pozwanej należało przyznać ze Skarbu Państwa. Tylko taki sposób rozliczenia spełnia założenia w postaci: uzyskania przez pełnomocnika

z urzędu pełnego wynagrodzenia; zwrotu pozwanej od powodów takiej części poniesionych przez nią kosztów, jaka jest adekwatna do wyniku sprawy.

Pozwana poniosła w przypadku każdego z roszczeń koszty po 2408,50 zł (2400 zł wynagrodzenie i 8,50 zł opłata od pełnomocnictwa), zatem stosownie do wyniku procesu każdy z powodów winien jej zwrócić po 698 zł.

Jeżeli chodzi o koszty pomocy prawnej, w przypadku każdego z powodów wyniosły one po 2952 zł (2400 zł z VAT). Niezależnie, czy wynagrodzenie z tytułu udzielonej pomocy prawnej obciąża Skarb Państwa, czy stronę przeciwną należy doliczyć VAT, gdyż taki sposób ustalenia wynagrodzenia determinuje okoliczność, że jest ono należne pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu. Biorąc pod uwagę wynik procesu, przytoczony art. 122§1 kpc oraz §21 rozp. MS z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie, należało kwoty po 2096 zł zasądzić od pozwanej na rzecz każdego z powodów, zaś pozostałe kwoty po 856 zł przyznać pełnomocnikowi z środków Skarbu Państwa.